

Dr hab. Arkadiusz Czwołek

Toruń, 26.10.2016

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Sylwii Marii Zakrzewskiej „Polska Polityka Wschodnia wobec Białorusi na forum Unii Europejskiej”, Toruń 2016, ss.292.

1. Ocena dotychczasowego dorobku naukowego, osiągnięć dydaktycznych oraz działalności organizacyjnej.

Początki drogi naukowej Pani Sylwii Marii Zakrzewskiej są związane z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, gdzie w latach 2004-2009 studiowała na jednolitych studiach magisterskich na kierunku politologia. W 2009 r. Pani Sylwia Maria Zakrzewska ukończyła studia magisterskie i obroniła pracę dyplomową „Stosunki polsko-litewskie”. Dodatkowo studiowała w latach 2005-2010 administrację na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, gdzie obroniła pracę magisterską pt. „Finansowanie nauki polskiej ze środków krajowych, funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności”. Podczas studiów aktywnie uczestniczyła w pracach Sekcji Naukowo-Badawczej Koła Naukowego Politologów. W 2008 r. objęła funkcję wiceprzewodniczącej Koła Naukowego Politologów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, a od 2010 r. jest jego członkiem honorowym. Pani Sylwia Maria Zakrzewska w roku akademickim 2008/2009 uzyskała stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za osiągnięcia w nauce, a w 2009 r. zwyciężyła w konkursie Primus Inter Pares i uzyskała tytuł Primus Ekspert Politologii. W tym czasie Pani Sylwia Maria Zakrzewska aktywnie włączyła się w prace wolontariatu. Ukończyła także dwa szkolenia dotyczące zarządzania zasobami ludzkimi oraz z zakresu pisania wniosków o fundusze zewnętrzne. Od samego początku zainteresowania naukowe Marii Sylwii Zakrzewskiej koncentrowały się wokół polskiej polityki wschodniej, które rozwijała później na studiach doktoranckich na Wydziale Politologii i Studiów Międzynarodowych UMK.

Jak młoda badaczka mgr Sylwia Maria Zakrzewska posiada znaczący dorobek naukowy, o czym świadczą liczne artykuły oraz recenzje w punktowanych czasopismach naukowych i monografiach zbiorowych. Należy podkreślić, że wśród publikacji tych znajdują się również artykuły obcojęzyczne. Mgr Sylwia Maria Zakrzewska opublikowała następujące prace naukowe: *Stosunki polsko-białoruskie – wybrane problemy*, [w:] *Polska w Europie 1989-*

2014. *25 lat po przemianach. Wybrane aspekty transformacji politycznych*, J. Knopek, M. Sikora-Gaca, D. Magierek (red.), Koszalin 2014, s. 97-105; *Obraz Białorusi i Białorusinów na łamach polskiej prasy*, „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy. Nauki społeczne”, nr 3, 2014, s. 43-56; *Транскордонна співпраця між Польщею і Україною*, [w:] *Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України. Матеріали I Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*, Том 1, Луцьк 2013, [współautorka M. Prokop]; *Українські вибори президентські в 2010 р. на łamach wybranych tytułów prasy polskiej, ukraińskiej i rosyjskiej*, „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy. Nauki Społeczne”, Nr 2, Olsztyn 2012, s. 147-163; *Country's Sovereignty v Foreign Policy. Casus Republic of Belarus*, „The Copernicus Journal of Political Studies”, No 2/2012, s. 88-99; *Białorusko-rosyjskie stosunki gospodarcze i ich wpływ na politykę zagraniczną i wewnętrzną Białorusi*, [w:] *Polityka a ekonomia*, M. Kaleta, M. Ślepowroński (red), Koło Nauk Politycznych UJ, Kraków 2012, s. 227-236; *Stosunki polsko-białoruskie - dokąd zmierzamy?*, [w:] *Stosunki międzynarodowe we współczesnym świecie: regiony i problemy*, M. Grabowski (red.), Kraków 2011, s. 236-256; *Does the Belarusian Nation Exist?*, (rev.:) R. Radzik, *Białorusini między Wschodem a Zachodem. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej*, Lublin 2013, pp. 262, „Kultura i Edukacja” nr 5/2013, s. 241-244; S. M. Zakrzewska, *Are there Changes in Belarus?*, (rev.:) E. Mironowicz, *Polityka zagraniczna Białorusi 1990-2010*, Białystok 2011, ss. 262, „The Copernicus Journal of Political Studies”, Toruń 2012, s. 164-166.

Pani mgr Sylwia Maria Zakrzewska wykazywała podczas studiów doktoranckich niezwykłą i godną pochwały aktywność naukową. Uczestniczyła m.in. w kilkunastu krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, zabierając głos na temat aktualnych aspektów polityki zagranicznej Białorusi, sytuacji mniejszości narodowych, czy też ewolucji białoruskiego systemu politycznego (m.in. *Prezydent Aleksander Łukaszenka – portret polityczny*, Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Przywódcy polityczni wobec współczesnych zagrożeń i kryzysów. Polska-Europa-Świat”, Olsztyn 2016; *Ewolucja białoruskiej polityki wielosektorowości*, The Fourth International Congress of Belarusian Studies, Kaunas 2014; *Opposition political parties in Belarus*, International Scientific Conference „Colour Revolutions in the perspective of past decade. Multidimensionality of system transition in the Post-Soviet Area”, Toruń 2014; *С парламентской системы в президентскую - эволюция политической системы Республики Беларусь*, International Kazakh-Polish Seminar „The Main Problems of Post-Soviet Area. Politics – Society – Security”, Toruń 2014; *Stosunki białorusko-rosyjskie jako jeden z determinantów skuteczności unijnej polityki wobec Białorusi*,

Транскордонна співпраця між Польщею і Україною, I Scientific and Pracical Internet Conference „Information for Cross-Border Cooperation of Ukraine”, Lutsk 2013, Ukraine; *Kwestia białoruska w myśli politycznej II RP (1918–1926)*, „Od Unii Lubelskiej do Unii Europejskiej. Rzeczpospolita między Wschodem a Zachodem” – interdyscyplinarna studencko-doktorancka konferencja naukowa, Warszawa 2013; *Wielowektorowość w białoruskiej polityce zagraniczne rzeczywistość czy iluzja?*, V Zjazd Geopolityków Polskich, Toruń 2013; *Эффективность польской восточной политики по отношению к Беларуси в контексте Европейского Союза* I Kazakh-Polish Scientific Seminar „New Tendencies in the Social Sciences”, Toruń 07.02.2013; Mgr Sylwia Maria Zakrzewska pełniła także funkcję sekretarza międzynarodowej konferencji „Colour Revolutions in the perspective of past decade. Multidimensionality of system transition in the Post-Soviet Area” (2016) oraz Członka Komitetu Organizacyjnego V Ogólnopolskiego Zjazdu Internacjologów Studentów, Toruń (2012). Pełniła także funkcję kierownika projektu badawczego z zakresu badań podstawowych- PRELUDIUM - Skuteczności polityk Unii Europejskiej wobec Białorusi, kierownik projektu, ID 220761 nr rej.: 2013/09/N/HS5/00162.

Pani mgr Sylwia Maria Zakrzewska posiada także doświadczenie dydaktyczne. Prowadziła m.in. zajęcia z polityki społecznej, współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego, prawa międzynarodowego publicznego oraz problemów gospodarczych państw Europy Środkowo-Wschodniej.

Dotychczasowy dorobek naukowy, organizacyjny i dydaktyczny sytuuje mgr Sylwię Marię Zakrzewską w gronie najlepszych młodych polskich politologów.

2. Ocena rozprawy doktorskiej

Celem recenzowanej rozprawy doktorskiej pt. „Polska Polityka Wschodnia wobec Białorusi na forum Unii Europejskiej” jest analiza efektywności polskiej polityki zagranicznej wobec wschodniego sąsiada Polski na forum Unii Europejskiej. Należy podkreślić nowatorski charakter recenzowanej pracy doktorskiej, ponieważ problematykę tę poruszano dotychczas marginalnie w literaturze przedmiotu, chociaż wielu badaczy analizowało politykę Białorusi wobec Unii Europejskiej. Przyjęta chronologia pracy doktorskiej jest w pełni zrozumiała, ponieważ obejmuje lata 2004-2011. W 2004 r. Polska przystąpiła do struktur unijnych, a w 2011 r. sprawowała prezydencję w Unii Europejskiej. W swojej pracy doktorskiej Autorka wychodzi znacznie szerzej poza początkowo przyjęte założenia badawcze. Nie tylko analizuje

polską politykę zagraniczną wobec Białorusi na forum unijnym, ale także omawia szczegółowo stan współczesnych relacji polsko-białoruskich. Na podkreślenie zasługuje dobra znajomość przez Badaczkę literatury przedmiotu, obejmująca prace polskie, białoruskie, rosyjskie oraz angielskie. W swojej rozprawie doktorskiej mgr Sylwia Maria Zakrzewska wykorzystuje liczne dokumenty unijne, w tym opublikowane przez Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Radę Europejską, Radę Unii Europejskiej, Komisję Europejską oraz Parlament Europejski. Mgr Sylwia Maria Zakrzewska przeanalizowała również dokumenty polskiego i białoruskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz akty przyjęte przez organy ustawodawcze obydwóch państw. Dodatkowo przestudiowała wystąpienia oraz wywiady licznych przedstawicieli Unii Europejskiej, członków rządu polskiego oraz białoruskiego. Pewne zastrzeżenie powoduje wykorzystywanie zamieszczonych na portalu www.levonevski.net dokumentów białoruskich. Portal ten nie jest oficjalną witryną, gdzie zamieszcza się przyjęte ustawodawstwo białoruskie. Rolę tę pełni portal www.pravo.by i z niego należałoby korzystać przy pisaniu rozprawy doktorskiej. Na portalu www.levonevski.net nie wszystkie opublikowane dokumenty są w pełnej wersji, brakuje ich aktualizacji oraz występują w nich błędy. Autorka nie sięgnęła również do oficjalnego wydawnictwa białoruskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych (*Веснік Міністэрства замежных спраў 1997-2009*), gdzie są omówione relacje Białorusi z poszczególnymi państwami. W celu zarysowania kontekstu społeczno-politycznego Badaczka wykorzystwała artykuły zamieszczone w prasie polskiej i białoruskiej. Zabrakło tutaj wykorzystania portalu białoruskiej agencji prasowej be1ta.by, gdzie są zamieszczane informacje dotyczące relacji Białorusi z innymi państwami. W rozprawie doktorskiej w znikomym stopniu wykorzystano niezależną prasę białoruską. Od wielu lat Niezależny Instytut Badań Społeczno-Ekonomicznych i Politycznych prowadzi badania dotyczące postaw Białorusinów wobec Unii Europejskiej. Przy tego typu problematyce, jaką porusza mgr Sylwia Maria Zakrzewska w swojej rozprawie doktorskiej, należałoby skorzystać z tego typu materiałów. Te drobne uwagi dotyczące wykorzystanych źródeł w rozprawie doktorskiej, nie mogą przysłonić pozytywnej oceny całości przeanalizowanego materiału źródłowego przez Autorkę rozprawy doktorskiej.

Przyjęte w rozprawie doktorskiej przez mgr Sylwię Marię Zakrzewską założenia metodologiczne nie powodują zastrzeżeń. Główna hipoteza badawcza jest sformułowana prawidłowo, podobnie jak hipotezy szczegółowe. Badaczka postawiła również liczne pytania dotyczące analizowanych źródeł i materiałów statystycznych, co świadczy o zamiarze szczegółowego przeprowadzenia badań. Także wykorzystane metody badawcze są adekwatne

do podjętych badań. Zastrzeżeń nie powoduje przyjęcie głównej kategorii teoretycznej, jaką jest skuteczność (efektywność) polityki zagranicznej państwa.

Recenzowana rozprawa doktorska składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii. Chociaż pod względem konstrukcyjnych praca doktorska nie budzi większych zastrzeżeń, można zaproponować inne rozłożenie akcentów. Wydaje się, że należałoby rozszerzyć rozdziały dotyczące głównej problematyki dysertacji doktorskiej, a skrócić rozdziały wprowadzające. Niewątpliwie zabrakło rozbudowanego rozdziału poświęconego roli Polski w podejmowaniu decyzji wobec Białorusi w instytucjach unijnych. Należałoby postawić szczegółowe pytania dotyczące udziału polskich eurodeputowanych w dyskusjach dotyczących Białorusi w Parlamencie Europejskiego, ich uczestnictwa w komisjach parlamentarnych, czy też w przygotowywaniu kolejnych koncepcji polityki UE wobec Białorusi. Nie wiemy, jaki wpływ posiadała polska delegacja w Parlamencie Europejskim na kreowanie polityki unijnej wobec Białorusi. Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską nie otrzymujemy odpowiedzi na wiele zasadniczych pytań, dotyczące m.in. wpływu Polski na przyjmowane na forum unijnym programy pomocowe dla Białorusi. Trudno też jednoznacznie orzec, czy Polska odgrywa znaczną rolę w kreowaniu polityki unijnej wobec Białorusi, czy też marginalną. Jest to zagadnienie istotne ze względu na prezentowaną problematykę w dysertacji doktorskiej. W pełni przekonuje natomiast przyjęcie określonych determinantów wpływających na politykę Polski wobec Białorusi (system polityczny Białorusi, relacje polsko-rosyjskie, relacje unijno-białoruskie oraz polsko-białoruskie), jakie mgr Sylwia Maria Zakrzewska omawia w kolejnych rozdziałach. Jest to autorskie i oryginalne ujęcie prezentowanej rozprawy doktorskiej, co wpływa pozytywnie na ocenę jej zawartości merytorycznej.

W pierwszym rozdziale mgr Sylwia Maria Zakrzewska podjęła się próby zdefiniowania głównej kategorii teoretycznej, za którą przyjęła skuteczność polityki zagranicznej państwa. Chociaż kategoria ta nie stanowi *novum* w teoretycznych rozważaniach dotyczących polityki zagranicznej państw, jest przyjęcie jest w pełni uzasadnione. Koncepcja ta pojawia się w rozważaniach wielu przedstawicieli teorii stosunków międzynarodowych i jest kluczowa dla rozwoju nauki o stosunkach międzynarodowych. Autorka w swojej pracy doktorskiej analizuje głównie koncepcje Hansa Morgenthaua, Kaneta Waltza, Joshepa Nye, oraz Johna Rawlsa. Przed ewentualną publikacją rozprawy doktorskiej rozdział ten należałoby poszerzyć o dostępną literaturę obcojęzyczną oraz dopracować własną koncepcję efektywności polityki zagranicznej państwa. Zabrakło także szerszej polemiki z poglądami wspomnianych teoretyków stosunków międzynarodowych.

W drugim rozdziale mgr Sylwia Maria Zakrzewska podjęła się analizy systemu politycznego Białorusi, jako jednego z determinantów polskiej polityki zagranicznej. W pełni należy zgodzić się z autorką, że na Białorusi funkcjonuje autorytarny reżim polityczny. Brakuje natomiast szerzej polemiki Doktorantki z poszczególnymi koncepcjami, ponieważ część politologów białoruski system polityczny klasyfikuje jako neoautorytarny, autorytarny, patrymonialny, czy też sułtanistyczny. Chociaż Autorka rozprawy doktorskiej przychyliła się do stanowiska, że obecny system polityczny na Białorusi posiada cechy autorytarnego reżimu politycznego, nie uzasadnia swojego wyboru. Nie przekonuje również zbyt szerokie jak na potrzeby rozprawy doktorskiej przedstawienie sytuacji politycznej na Białorusi na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX. Problematyka ta była wielokrotnie wcześniej omawiana w literaturze przedmiotu i nie odnosi się bezpośrednio do sformułowanego tematu rozprawy doktorskiej. Nie zawsze udaje się uniknąć pobieżnych ocen, czy też błędów merytorycznych (np. utworzony w 1988 r. Białoruski Front Ludowy nie był partią opozycyjną, przyjął zupełnie inną nazwę, niż przywołana przez Badaczkę; wejście opozycji politycznej do Rady Najwyższej XII kadencji w żaden sposób nie złamało monopolu nomenklatury, etc.). Nie w pełni akceptuję opinię, że społeczeństwo białoruskie już w 1991 r. zniechęciło się do głoszonych przez opozycję haseł demokratyzacji, o czym miały świadczyć wyniki referendum w 1991 r. za dalszym funkcjonowaniem ZSRR. Należy pamiętać, że w 1991 r. nomenklatura w pełni kontrolowała system wyborczy i wysoki wynik w referendum nie musiał świadczyć o niechęci społeczeństwa białoruskiego do demokratyzacji państwa, ale o możliwości sfalszowania referendum. W 1991 r. aż 65% respondentów pozytywnie oceniło działania głównej siły opozycyjnej BFL na rzecz demokratyzacji państwa. Dużo bardziej były zróżnicowane poglądy opozycji politycznej dotyczące przyszłej konstytucji i roli prezydenta, niż to przedstawiła Autorka. Pominięcie kryzysu konstytucyjnego z lat 1994-1996 jest zupełnie niezrozumiałe, gdyż odegrał on zasadniczą rolę w transformacji systemu politycznego Białorusi. Nie można także pisać (s. 54), że „Aleksander Łukaszenka po dojściu do władzy zaczął sprawę wykorzystywać demokratyczne formy sprawowania rządów w celu legitymizacji swej władzy”, gdyż było zupełnie na odwrót. Zgodnie z konstytucją z 1994 r. prawo inicjatywy w sprawie referendum ogólnopaństwowego posiadało 450 tys. wyborców, a nie 450 osób posiadających pełne prawa wyborczych. Jedno z pytań w referendum w 1995 r. (s. 55) nie dotyczyło dalszej integracji z Federacją Rosyjską, a jedynie integracji ekonomicznej z Rosją. Rozróżnienie te ma zasadnicze znaczenie, gdyż Białorusini głosowali za zaciśnięciem relacji ekonomicznych z Rosją, a nie pełną integracją z najbliższym sojusznikiem politycznym. W 2004 r. podczas referendum (s. 62) nie został zniesiony limit pełnienia funkcji prezydenta

przez jedną osobę, ale limit pełnienia funkcji głowy państwa przez Aleksandra Łukaszenkę. Przy analizowaniu rezultatów kolejnych wyborów parlamentarnych i prezydenckich warto sięgnąć nie tylko do oficjalnych wyników, ale także prześledzić raporty OBWE, czy też sprawozdania niezależnych obserwatorów. W wyborach parlamentarnych w 2008 r. z sił opozycyjnych nie tylko uczestniczyła koalicja Zjednoczonych Sił Demokratycznych (s.70), ale także Koalicja Europejska „Wolna Białoruś” etc. Zarówno podczas wyborów (s.71) w 2006 r. i 2010 r. kandydatom opozycji zagwarantowano możliwość przedstawienia swoich programów wyborczych w radiu i telewizji, a nie tylko w 2010 r. Tego typu drobne błędy należałoby usunąć przed publikacją rozprawy doktorskiej. Występują one także w kolejnych rozdziałach.

W pełni należy zgodzić się z wnioskami mgr Sylwii Marii Zakrzewskiej zawartymi w rozdziale trzecim, gdzie przeanalizowano relacje białorusko-rosyjskie i ich wpływ na relacje polsko-białoruskie. Od wielu lat relacje ze wschodnim sąsiadem odgrywają główną rolę w kreowaniu priorytetów białoruskiej polityki zagranicznej i determinują tym samym stan stosunków polsko-białoruskich. Przy tego typu analizie nie można skoncentrować się tylko na rosyjsko-białoruskiej współpracy gospodarczej i wojskowej. Czynniki polityczne odgrywa zasadniczą rolę w tych relacjach i nie można go pominąć. Badaczka kompetentnie przedstawia kolejne etapy integracji rosyjsko-białoruskiej, oraz wprowadza nas w meandry polityki Rosji wobec Białorusi. Przedstawia również cele polityki zagranicznej Rosji wobec Białorusi. Szczegółowa analiza relacji rosyjsko-białoruskich pozwala Autorce stwierdzić, że nie istnieją poważniejsze szanse na zwrot w białoruskiej polityce zagranicznej. Najważniejszym partnerem zagranicznym Białorusi pozostanie Rosja i w najbliższej perspektywie nie należy oczekiwać jej zwrotu ku strukturom euroatlantyckim. Federacja Rosyjska pozostaje gwarantem stabilności białoruskiego systemu politycznego i gospodarczego, chociaż Białoruś musi płacić coraz większą cenę polityczną za poparcie rosyjskie. Mgr Sylwia Maria Zakrzewska przebadła również instrumenty jakie wykorzystuje Rosja wobec Białorusi, aby utrzymać ją w swojej strefie wpływów, chociaż zabrakło szerszego przeanalizowania narzędzi „miękkiego oddziaływania”, m.in. roli rosyjskiej kultury, wpływów mediów rosyjskich, finansowania prorosyjski organizacji pozarządowych, działań Rosyjskiej Cerkwii Prawosławnej etc.

W rozdziale czwartym poddano analizie relacje polsko-białoruskie w latach 1990-2003. Należy w pełni zgodzić się z mgr Sylwią Marią Zakrzewską, że dotąd Polska nie wypracowała spójnej koncepcji polityki zagranicznej wobec Białorusi. Dość często występują przesilenia polityczne w dwustronnych relacjach. W polskiej polityce zagranicznej Białoruś nie odgrywa poważniejszej roli. Inne wektory polityki zagranicznej Polski i Białorusi utrudniają nawiązanie obydwóm państwom bliższych relacji politycznych. Integracja Polski ze strukturami

euroatlantycznymi spotkała się z krytyką władz Białorusi, które wybrały wschodni wektor integracji. Jednym z punktów spornych pozostaje stosunek obydwóch państw do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Choć Polska pozostaje zainteresowana wzmocnieniem suwerenności Białorusi, jej uzależnienie od Rosji uniemożliwia bliższą współpracę polityczną. W swojej pracy doktorskiej Autorka szczegółowo przedstawiła kolejne etapy relacji polsko-białoruskich. Zwróciła także uwagę na jeden z ważniejszych determinantów obustronnych relacji, a mianowicie na polską mniejszość narodową na Białorusi. W tym rozdziale mgr Sylwia Maria Zakrzewska opisuje działalność Kościoła katolickiego i polskiej mniejszości narodowej na Białorusi, chociaż lepiej wystrzegać się sądów wartościujących, a bardziej starać się przedstawić argumenty obu stron sporu. Nie do końca chyba mgr Sylwia Maria Zakrzewska rozumie motywy podejmowanych działań przez Łukaszenkę wobec Związku Polaków na Białorusi, a sytuacja polskiej mniejszości na Białorusi jest bardziej skomplikowana, niż przedstawia to Autorka. Wydaje się, że podsumowanie tego rozdziału jest zbyt krótkie, należałoby je rozszerzyć. Zabrakło również analizy wsparcia władz Polski dla białoruskiej opozycji politycznej, czy też społeczeństwa obywatelskiego, a jest to ważny element obustronnych relacji polsko-białoruskich, ponieważ Łukaszenka wielokrotnie oskarżał Polskę o ingerowanie w wewnętrzne sprawy Białorusi. Od drugiej połowy lat dziewięćdziesiątych XX w. w Polsce przebywają przedstawiciele białoruskiej emigracji politycznej, co spotyka się z krytyką władz Białorusi. Mgr Sylwia Maria Zakrzewska nie odniosła się szerzej do tej kwestii w swojej rozprawie doktorskiej. Autorka nie analizuje również działalności polskich organizacji pozarządowych na obszarze Białorusi. Ich aktywność wielokrotnie spotykała się z negatywną reakcją Białorusi. Nie zawsze stan relacji polsko-białoruskich był na bardzo złym poziomie, jak to przedstawia nam Badaczka, zdarzały się okresy poprawy obustronnych relacji. Autorka nic nie wspomniała o współpracy gospodarczej, a ta o wiele lepiej kształtowała się, niż współpraca polityczna. Podsumowując, rozdział ten jest poprawny pod względem merytorycznym, a mgr Sylwia Maria Zakrzewska dobrze orientuje się w meandrach stosunków polsko-białoruskich, chociaż czasami brakuje pogłębionej diagnozy obustronnych relacji. Spora część rozdziału ma charakter deskryptywny, a nie analityczny.

W rozdziale piątym mgr Sylwia Maria Zakrzewska analizuje relacje unijno-białoruskie, jako determinant polskiej polityki zagranicznej. Należy pozytywnie ocenić jego wartość merytoryczną. Na początku rozdziału mgr Sylwia Maria Zakrzewska szczegółowo omawia kompetencje poszczególnych organów Unii Europejskich i ich wpływ na kształtowanie unijnej polityki zagranicznej. Następnie przedstawia główne założenia Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, a następnie przechodzi do omówienia stanu relacji białorusko-unijnych. Wiele

miejsca autorka poświęca dokładnej analizie „Partnerstwa Wschodniego” oraz jego znaczenia dla współpracy Unii Europejskiej z jej wschodnimi sąsiadami. Nowy program unijny spotkał się z zainteresowaniem władz Białorusi, podobnie jak kolejne inicjatywy unijne. Rozdział ten wykracza poza ramy chronologiczne przyjęte na początku rozprawy doktorskiej, ale jest to w pełni zrozumiałe, gdyż Autorka chciała kompleksowo przedstawić stan relacji białorusko-unijnych. Mgr Sylwia Maria Zakrzewska prawidłowo definiuje główne błędy w polityce UE wobec Białorusi oraz przyczyny fiaska polityki unijnej wobec tego państwa, chociaż nie można zgodzić się z opinią, że polepszenie relacji gospodarczych UE z Białorusią może wpłynąć na zmianę białoruskiego systemu politycznego.

Ostatni rozdział mgr Sylwia Maria Zakrzewska poświęca analizie relacji polsko-białoruskich po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Już przed przystąpieniem do Unii Europejskiej, Polska aktywnie włączyła się w proces kreowania unijnej polityki wobec Białorusi, chociaż jej propozycje nie spotykały się z większym zainteresowaniem instytucji unijnych. W rozdziale tym niewątpliwie zabrakło szerzej analizy koncepcji polityki wschodniej zawartych w programach polskich partii politycznych. Tylko sporadycznie mgr Maria Sylwia Zakrzewska wspomina o nich, więcej miejsca poświęcając analizie kolejnych *expose* ministrów spraw zagranicznych. Należało także szczegółowo przeanalizować prace poszczególnych komisji sejmowych (m.in. Komisji Spraw Zagranicznych, Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych etc.), czy też dyskusje parlamentarne dotyczące priorytetów polskiej polityki zagranicznej wobec Białorusi. Tego typu analiza pozwoliłaby odpowiedzieć na pytanie dotyczące roli Białorusi w polskiej polityce zagranicznej, co ułatwiłoby analizę działań Polski wobec Białorusi na forum unijnym. Rozdział ten koncentruje się bardziej na omówieniu stanu relacji polsko-białoruskich po 2004 r., a nie polityce Polski wobec Białorusi na forum unijnym. Szerzej tą problematykę omawia Autorka po 2007 r. gdy ministrem spraw zagranicznych zostaje Radosław Sikorski. Brakuje zupełnie analizy działań Polski na forum poszczególnych instytucji unijnych. Pozytywnie należy ocenić szczegółowość zarysowanej problematyki, oraz trafne diagnozy.

3. Wnioski końcowe

Przedstawione w recenzji uwagi nie umniejszają znaczenia rozprawy doktorskiej mgr Marii Sylwii Zakrzewskiej, jako dzieła oryginalnego, twórczego i samoistnego.

Recenzowana dysertacja doktorska Pani mgr Sylwii Marii Zakrzewskiej pt. **Polska Polityka Wschodnia wobec Białorusi na forum Unii Europejskiej**” spełnia wymogi stawiane rozprawą doktorskim (art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach

naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami).

Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani mgr Marii Sylwii Zakrzewskiej do kolejnych etapów przewodu doktorskiego

Dr hab. Arkadiusz Czwołek

Ark. Czwołek